

Qualitative Study of Religiosity as a Field of Value Negotiation: An Analysis of Lived Experience of Female Students Based on Schwartz's Theory of Basic Values (Case Study: Islamic Azad University, Isfahan Branch)

Zahra Abyar¹

,

Jafar Shanazari²

1. Assistant Professor, Department of Islamic Education, Farhangian University, Tehran, Iran (Corresponding Author).

abyar.z@cfu.ac.ir

2. Professor, Department of Philosophy and Islamic Theology, University of Isfahan, Isfahan, Iran.

j.shanazari@ltr.ui.ac.ir

Received: 2026/01/18; Accepted 2026/06/09

Extended Abstract

Introduction and Objectives: In the contemporary world, the younger generation—particularly university students—find themselves at a complex crossroads between religious traditions and modern values, which significantly influence their religiosity. This generation, within today's social and cultural context, strives to establish a balance between prevailing traditional values and emerging individual and collective aspirations. The internal dialectic among youth between commitment to religiosity and acceptance of modern lifestyles paints a multilayered and complex picture of their religious identity and its relationship with life choices. Examining this issue is of great importance, as a precise understanding of how religiosity intersects with a generation's lifestyle can assist cultural, educational, and social planners in developing policies congruent with the realities of youth.



Authors retain the copyright. Submitted for possible open access publication under the terms and conditions of the Creative Commons Attribution (CC BY) License (<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>).



The present study, utilizing Schwartz's theoretical framework of basic values—one of the most reputable constructs in value studies—seeks to deeply analyze the relationship between the experience of religiosity and the lifestyle choices of university students in a selected sample. The main objective is to identify fundamental themes and mechanisms through which the younger generation navigates the field of value tensions, as well as to provide a cognitive map of generational fault lines and their coping strategies. Specifically, this study investigates how religious values and social norms coexist and align with individual orientations or lead to conflict, and how this conflict is reflected in behaviors and life choices. Moreover, the research aims to demonstrate that religiosity for the young generation has become an active project for adapting and integrating different value systems, rather than merely an imposed or traditionally restrictive matter.

Methods: This research was conducted as a qualitative study using thematic analysis, a well-established method in humanities and social sciences. Data were collected through semi-structured interviews, with 12 key questions designed to examine the experience of religiosity and the impact of values on life choices. Over 200 undergraduate female students from Islamic Azad University, Isfahan Branch, participated in this research, and their responses were meticulously recorded and categorized. Data were analyzed using inductive coding, meaning concepts and categories were derived from the data without prior assumptions or hypotheses. Data processing included careful reading of interview transcripts, extraction of initial codes, development of themes, and final organization according to Schwartz's theoretical framework, which encompasses ten value dimensions each representing a set of beliefs and motivations. This approach allowed for a systematic uncovering of relationships between values, religiosity, and lifestyle. To maintain validity, multiple measures were employed, including data triangulation, peer review, and ensuring accuracy and reliability of analyses. The combination of a substantial number of participants and rigorous qualitative methodology enabled the study to provide a realistic and reliable depiction of the current situation.

Results: The analysis of collected data revealed seven pervasive themes regarding the relationship between the experience of religiosity and lifestyle choices. First, self-transcendence was identified as the main foundational axis of students' religiosity; they experienced religiosity as a moral and spiritual role related to personal excellence and character development. Second, part of their spirituality had an affective nature, emphasizing



feelings of closeness and heartfelt commitment to religion. Third, tradition preservation was a significant theme, encompassing adherence to religious-social values expected by society. Nonetheless, these values conflicted with the fourth theme, practical negotiation—a strategy whereby students try to reconcile traditional values with personal and modern desires. Practical negotiation is essentially a process in which youth attempt to balance through personal flexibility and creativity. Fifth, openness to change emerged as a desire for innovation, independence, and personal advancement, which stood in opposition to tradition preservation. Sixth, self-expansion indicated aspirations for personal growth, realization of ambitions, and social development. Seventh, resistance to social control represented a desire to maintain independence from external pressures concerning domains such as religiosity.

These findings demonstrate that students exist in a tension between adherence to religious teachings and traditional values on one side, and modern values emphasizing independence and flexibility on the other. The dominant strategy among this generation is the integration of these conflicting systems through intelligent negotiation, enabling them to preserve their religious identity while simultaneously reducing its constraints. Additionally, viewing religiosity as a dynamic project—wherein ethical and spiritual values replace superficial and imposed forms of tradition—is recognized as a key outcome of this research.

Discussion and Conclusion: The present analyses indicate that the religiosity of young university students forms in a space of interaction and conflict among diverse values, primarily based on the dual opposition of tradition preservation and openness to change. This finding provides a deeper and more coherent interpretation of the common notion of the religion-modernity dichotomy, showing that the conflict is not merely between “religion” and “worldliness” but rather within competing value systems themselves. According to the results, youth employ an effective and active strategy of integration and negotiation to cope with these structural tensions, reflecting dynamism in their religious identity. Religiosity for them is not merely a rigid and limiting tradition but a meaningful and ethical project aimed at self-transcendence.

The approach whereby individuals seek to balance respect for religious norms with the desire for personal independence establishes a significant distinction that may serve as a guide for cultural and religious policies. From a policymaking perspective, the results



emphasize that programs promoting religiosity should lean toward enhancing ethical-based and spirituality-oriented religiosity that better aligns with the tastes of youth and provides a constructive space for questioning and intergenerational dialogue. Such approaches can prevent superficial, hypocritical, or confrontational religiosity and deepen the authenticity of faith. Furthermore, identifying fault lines and sensitive tension points—such as veiling, gender relations, and lifestyle choices—is essential, as coercive and mandatory policies may yield adverse outcomes. Instead, redefining religious discourse in terms of rationality, ethics, and flexibility is necessary to nurture a generation with informed and balanced religiosity. Ultimately, the research acts as a mirror reflecting a real, complex, and honest image of the inner world of young people, demonstrating that the path to adapting religiosity in youth is an active one involving “negotiation” and “integration,” rather than mere submission or confrontation.

Keywords: Religiosity, Life Choices, Schwartz’s Basic Values, Thematic Analysis, Value Negotiation.

Cite this article: Abyar, Zahra, and Shanazari, Jafar (2026). Qualitative Study of Religiosity as a Field of Value Negotiation: An Analysis of Lived Experience of Female Students Based on Schwartz’s Theory of Basic Values (Case Study: Islamic Azad University, Isfahan Branch). *Journal of Islam and Social Sciences* 17(36): 63-99.

مطالعه کیفی دینداری به مثابه میدان چانه زنی ارزشی؛ تحلیل تجربه زیسته دانشجویان دختر براساس نظریه ارزش های شوارتز (مورد مطالعه دانشگاه آزاد اسلامی واحد اصفهان)

زهرا آبیاری^۱ ، جعفر شانظری^۲

۱. استادیار، گروه آموزش معارف اسلامی، دانشگاه فرهنگیان، تهران، ایران (نویسنده مسئول).

abyar.z@cfu.ac.ir

۲. استاد، گروه فلسفه و کلام اسلامی، دانشگاه اصفهان، اصفهان، ایران .

j.shanazari@ltr.ui.ac.ir

تاریخ دریافت: ۱۴۰۵/۰۱/۱۸؛ تاریخ پذیرش: ۱۴۰۵/۰۳/۰۹

چکیده گسترده

مقدمه و اهداف: در جهان معاصر، نسل جوان به ویژه دانشجویان، در تقاطع پیچیده‌ای از سنت‌های دینی و ارزش‌های مدرن قرار گرفته‌اند که روند دینداری آنان را تحت تأثیر قرار داده است. این نسل در فضای اجتماعی و فرهنگی دنیای امروز تلاش می‌کند تا میان ارزش‌های غالب سنتی و خواسته‌های جدید فردی و جمعی تعادل برقرار کند. دیالکتیک درونی جوانان میان پابندی به دینداری و پذیرفتن سبک زندگی مدرن، تصویری چندلایه و پیچیده از هویت دینی آنان و رابطه آن با انتخاب‌های زندگی آنها ترسیم می‌کند. بررسی این موضوع از اهمیت بسیاری برخوردار است؛





زیرا شناخت دقیق چگونگی تلاقی دینداری و سبک زندگی نسلی می‌تواند به برنامه‌ریزان فرهنگی، آموزشی و اجتماعی کمک کند تا سیاست‌هایی متناسب با واقعیت‌های نسل جوان تدوین کنند. مطالعه حاضر با بهره‌گیری از چهارچوب نظری ارزش‌های شوارتز، یکی از ساخته‌های معتبر در حوزه ارزش‌شناسی، کوشیده است تا رابطه میان تجربه دینداری و انتخاب‌های زندگی دانشجویان در یک نمونه دانشگاهی را به شکل عمیق تحلیل کند. هدف اصلی این پژوهش، شناسایی مضامین بنیادین و سازوکاری است که نسل جوان با آنها در میدان تنش‌های ارزشی زندگی می‌کند و نیز ارائه نقشه شناختی از گسل‌های نسلی و راهبردهای مقابله‌ای آنان است. به‌ویژه، هدف این تحقیق بررسی این مسئله است که چگونه ارزش‌های دینی و هنجارهای اجتماعی با گرایش‌های فردی جوانان همزیستی و همسویی پیدا می‌کند یا به تعارض می‌انجامد و این تعارض چگونه در رفتار و انتخاب‌های زندگی آنان منعکس می‌شود. همچنین، این پژوهش می‌کوشد نشان دهد که دینداری برای نسل جوان به‌عنوان پروژه‌ای فعال برای سازگاری و تلفیق نظام‌های ارزشی مختلف تبدیل شده است، نه صرفاً یک امر تحمیلی یا سنتی محدودکننده.

روش: این پژوهش به‌صورت مطالعه کیفی و با رویکرد تحلیل مضمون انجام شد، که یکی از روش‌های معتبر در پژوهش‌های علوم انسانی به‌شمار می‌آید. جمع‌آوری داده‌ها از طریق مصاحبه‌های نیمه‌ساختاریافته صورت گرفت و ۱۲ پرسش کلیدی طراحی شد که هدف آنها بررسی تجربه دینداری و تأثیر ارزش‌ها بر انتخاب‌های زندگی بود. بیش از ۲۰۰ دانشجوی کارشناسی دانشگاه آزاد اسلامی واحد اصفهان در این تحقیق شرکت کردند و پاسخ‌های آنها به‌صورت مستند ضبط و طبقه‌بندی شد. داده‌ها با روش کدگذاری استقرایی به تجزیه و تحلیل گذاشته شدند؛ بدین‌معناکه پژوهشگر از داده‌ها بدون پیش‌داوری یا فرضیات اولیه مفاهیم و دسته‌بندی‌های مرتبط را استخراج کرد. پردازش داده‌ها شامل خواندن دقیق متن مصاحبه‌ها، استخراج کدهای اولیه، تدوین مضامین و در نهایت سازمان‌دهی آنها با توجه به چهارچوب نظری شوارتز بود. این چهارچوب شامل ۱۰ بُعد ارزشی است که هر یک نمایانگر مجموعه‌ای از باورها و انگیزه‌ها می‌باشد. این رویکرد به محقق امکان داد تا به‌صورت ساختاریافته به کشف ارتباط میان ارزش‌ها و تجربه دینداری و سبک زندگی بپردازد. برای حفظ اعتبار مطالعه از اقدامات متعددی مانند بررسی تقاطعی داده‌ها، بازنگری توسط همکاران، و تضمین دقت و پایایی تحلیل‌ها استفاده شد. ترکیب تعداد قابل‌توجه



مشارکت‌کنندگان و دقت روش کیفی، توانسته است تصویر واقع‌بینانه و قابل‌اتکایی از وضعیت موجود ارائه دهد.

نتایج: تحلیل داده‌های جمع‌آوری‌شده، هفت مضمون فراگیر را در رابطه میان تجربه دینداری و انتخاب‌های زندگی دانشجویان آشکار کرد. نخست، خودتعالی به‌عنوان محور اصلی و بنیادین دینداری دانشجویان شناسایی شد. آنها دینداری را به‌عنوان نقشی اخلاقی و معنوی تجربه کردند که به تعالی فردی و رشد شخصیت مرتبط است. دوم، بخشی از معنویت آنها حالتی عاطفه‌محور دارد که تأکید بر احساس، نزدیکی و تعهد قلبی نسبت به دین و دینداری است. سوم، حفظ سنت یکی از مضامین مهم است که شامل پایبندی به ارزش‌ها و سنت‌های دینی-اجتماعی است که در جامعه از آنها انتظار می‌رود. باوجوداین، این ارزش‌ها متضاد با مضمون چهارم، یعنی چانه‌زنی عملی قرار می‌گیرند؛ راهبردی که دانشجویان به موجب آن می‌کوشند میان ارزش‌های سنتی و خواسته‌های شخصی و مدرن خود مصالحه کنند. چانه‌زنی عملی، درواقع، فرایندی است که طی آن جوانان با انعطاف و خلاقیت شخصی سعی در تعادل‌بخشی دارند. پنجم، گشودگی به تغییر به‌عنوان میل به نوآوری، استقلال و پیشرفت فردی نمایان شد که برخلاف ارزش‌های حفظ سنت قرار دارد. ششم، خودگسترشی نشان‌دهنده خواسته‌های گسترش فردی، تحقق آرزوها و رشد اجتماعی است. هفتم، مقاومت علیه تملک اجتماعی، بیان‌کننده میل به حفظ استقلال از کنترل و فشارهای بیرونی در مقوله‌هایی همچون دینداری است. این یافته‌ها بیان‌کننده آن است که دانشجویان در تعارضی میان پایبندی به آموزه‌های دینی و ارزش‌های سنتی از یک‌سو و خواسته‌های مدرن برای استقلال و انعطاف‌پذیری از سوی دیگر قرار دارند. راهبرد غالب این نسل، تلفیق این نظام‌های متضاد از طریق چانه‌زنی هوشمندانه است که تلاش می‌کنند با مدیریت فشارهای فرهنگی و اجتماعی، هویت دینی خود را حفظ کنند؛ اما در عین حال محدودیت‌های آن را نیز کاهش دهند. همچنین، تأکید بر دینداری به‌عنوان پروژه‌ای پویا، که در آن ارزش‌های اخلاقی و معنوی جایگزین شکل‌های ظاهری و تحمیلی سنت شده‌اند، از نتایج کلیدی پژوهش قلمداد می‌شود.

بحث و نتیجه‌گیری: تحلیل‌های حاضر نشان می‌دهد تجربه دینداری دانشجویان نسل جوان در فضایی از تعامل و تعارض میان ارزش‌های متنوع شکل می‌گیرد؛ تعارضاتی که اساساً در مرز ارزش‌های دوگانه حفظ سنت و گشودگی به تغییر استوارند. این یافته‌ها مفهوم رایج تقابل دین و



مدرنیت را به گونه‌ای عمیق‌تر و منسجم‌تر تبیین می‌کنند؛ به‌طوری‌که تعارض میان ارزش‌ها نه صرفاً در سطح «دین» و «دنیا»، بلکه در درون نظام‌های ارزشی رقیب نمایان می‌شود. براساس یافته‌ها، جوانان برای مقابله با این تعارض ساختاری، راهبردی کارا و فعالانه از تلفیق و چانه‌زنی اتخاذ می‌کنند که این خود بیان‌کننده پویایی در هویت دینی آنان است. دینداری برای آنها صرفاً سنتی خشک و محدودکننده نیست، بلکه به پروژه‌ای معنابخش و اخلاقی برای تحقق خودتعالی بدل شده است. این راهبرد که افراد در آن می‌کوشند میان احترام به هنجارهای دینی و اراده به استقلال فردی تعادل برقرار کنند، تمایز مهمی ایجاد می‌نماید که می‌تواند راهگشای سیاست‌های فرهنگی و دینی باشد. از دیدگاه سیاست‌گذاری، نتایج تأکید دارند که برنامه‌های ترویج دینداری باید به سمت تقویت دینداری اخلاق‌محور و معنویت‌گرا حرکت کنند که با ذائقه نسل جوان همسویی بیشتری دارد و فضای سازنده‌ای برای پرسشگری و گفتگوی انتقادی بین‌نسلی فراهم می‌آورد. چنین رویکردی می‌تواند از شکل‌گیری دینداری سطحی، ریاکارانه یا تقابلی جلوگیری کند و بر عمق و اصالت دینداری بیفزاید. همچنین، شناسایی گسل‌ها و نقاط حساس تنش نظیر مسائلی چون حجاب، روابط جنسیتی و سبک زندگی از یافته‌های حائز اهمیت این پژوهش است که هشدار می‌دهد سیاست‌های قهری و تحمیلی نتیجه عکس خواهند داشت. به‌جای آن، تعریف گفتمان تبلیغی نوینی با زبان عقلانیت، اخلاق و انعطاف‌پذیری ضرورت دارد تا نسلی با دینداری آگاه و متعادل پرورده شود. در نهایت، پژوهش به‌مثابه آینه‌ای است که تصویر واقعی، پیچیده و صادقانه‌ای از دنیای درونی نسل جوان ارائه می‌دهد و نشان‌دهنده این است که مسیر سازگاری نسل جوان با دینداری، مسیری فعال و در حال «چانه‌زنی» و «تلفیق» است و نه مسیر تسلیم یا تقابل صرف.

واژگان کلیدی: دینداری، انتخاب‌های زندگی، ارزش‌های شوارتز، تحلیل مضمون، دانشجویان، تضاد ارزشی.

استناد: آبیاری، زهرا، و شانظری، جعفر (۱۴۰۴). مطالعه کیفی دینداری به‌مثابه میدان چانه‌زنی ارزشی؛ تحلیل تجربه زیسته دانشجویان دختر براساس نظریه ارزش‌های شوارتز (مورد مطالعه دانشگاه آزاد اسلامی واحد اصفهان). مجله اسلام و علوم اجتماعی ۱۷(۳۶): ۶۳-۹۹.

۱. طرح مسئله

گذر نسلی در دو دهه اخیر در جامعه ایران نشان می‌دهد که بخشی از مهم‌ترین تحولات اجتماعی در حوزه باورها و کنش‌های دینی رخ داده است. مطالعات پیمایشی ملی نیز تصویری چندبعدی از این تحولات ارائه می‌دهند. یافته‌های این پیمایش‌ها نشان می‌دهد میزان پایبندی جوانان به برخی جلوه‌های نهادی و مناسکی دین (مانند حضور در آیین‌های جمعی یا انجام برخی مناسک مشخص) نسبت به نسل‌های پیشین کاهش یافته است. در مقابل، برخی ابعاد دیگر دینداری از جمله گرایش به معنویت فردی و تأکید بر ارزش‌های اخلاقی همچنان در سطح بالایی باقی مانده یا حتی تقویت شده است.

برای مثال، گزارش موج ششم «پیمایش ملی ارزش‌ها و نگرش‌های ایرانیان» (مرکز افکارسنجی دانشجویان ایران، ۱۳۹۹، ص ۱۵۶-۱۶۰) نشان می‌دهد که هرچند میزان التزام به برخی رفتارهای مناسکی در میان جوانان ۱۸ تا ۲۹ ساله نسبت به نسل قبل کاهش یافته، اما پذیرش ارزش‌های اخلاقی عام مانند صداقت و عدالت همچنان در سطح بالایی قرار دارد. همچنین، تحلیل ثانویه این پیمایش توسط فرجی و کاظمی (۱۳۸۸) این روند را به صورت حرکت از دینداری عمدتاً هنجاری و مبتنی بر الزام‌های اجتماعی به سوی اشکالی از دینداری شخصی‌تر و اخلاق‌محور تفسیر می‌کند.

در مجموع، این یافته‌ها نشان می‌دهد که در میان بخشی از نسل جوان نوعی بازآرایی در اولویت‌های ارزشی در حال شکل‌گیری است؛ به گونه‌ای که نسبت میان مناسک دینی، معنویت فردی و ارزش‌های اخلاقی در حال تغییر است. با وجود این، بخش عمده مطالعات داخلی که با روش‌های کمی انجام شده‌اند، عمدتاً الگوی تغییرات و میزان شیوع این گرایش‌ها را نشان می‌دهند و کمتر به نحوه تجربه و مدیریت این تغییرات در زندگی روزمره افراد می‌پردازند. به‌دیگرسخن، این مطالعات بیشتر به پرسش «چه تغییری رخ داده است» پاسخ می‌دهند؛ درحالی‌که چگونگی مواجهه افراد با تعارض‌ها یا تنش‌های ارزشی در سطح تجربه زیسته آنان کمتر بررسی شده است. براساس این، پرسش این پژوهش نه تبیین علل کلان اجتماعی این تحولات، بلکه فهم چگونگی ادراک، تفسیر و مدیریت تعارض‌های ارزشی در سطح کنشگران است؛ به‌دیگرسخن، این پژوهش می‌کوشد منطق ذهنی، کشمکش‌های درونی و راهبردهایی را که افراد در مواجهه با این تغییرات ارزشی به کار می‌گیرند، در چهارچوب تجربه زیسته آنان روشن کند.

در این میان، نظریه ارزش‌های اساسی شوارتز^۱ (۲۰۱۲) ابزار تحلیلی قدرتمندی برای گشودن این جعبه سیاه فراهم می‌کند. مطابق این نظریه، ۱۰ ارزش انگیزشی جهانی در یک ساختار مدور^۲ سازمان‌دهی می‌شود که روابط پویای تعارض و سازگاری بین آنها را نشان می‌دهد. دو قطب تعارض اصلی در این ساختار عبارت‌اند از: گشودگی به تغییر (شامل خودمختاری و هیجان‌خواهی) در برابر حفظ سنت (شامل امنیت، همنوایی و سنت‌گرایی) و خودگسترشی (شامل قدرت و موفقیت) در برابر خودتعالی (شامل جهان‌گرایی و خیرخواهی). مطالعه نقش دین در این ساختار ارزشی نشان داده که در جوامع در حال گذار، دین اغلب با ارزش‌های حفظ سنت همسو است و بنابراین، با گسترش ارزش‌های گشودگی به تغییر به‌ویژه در نسل جوان در تعارض قرار می‌گیرد (Schwartz & Sagiv, 2022, p 532).

در ایران، معدود مطالعات کیفی انجام‌شده، به‌طور پراکنده به وجود تعارض و سردرگمی هویتی در میان جوانان اشاره کرده‌اند. برای مثال، رضایی و عبداللهیان (۱۴۰۱، ص ۱۳۷) در یک مطالعه کیفی بر روی ۳۵ جوان، به مضمون «تعارض بین خواسته‌های فردی و انتظارات اجتماعی-مذهبی» به‌عنوان یکی از مؤلفه‌های اصلی آشفتگی هویتی دست یافتند؛ اما این تحقیق و مطالعات مشابه، فاقد یک چهارچوب نظری یکپارچه برای طبقه‌بندی نظام‌مند این تعارضات و فاقد عمق لازم در نمونه‌گیری کیفی برای ارائه تحلیل قانع‌کننده‌ای از راهبردهای کنشگران هستند.

براساس این، خلأ پژوهشی موجود نه در توصیف وضعیت کلی (رصد تحولات)، بلکه در فقدان درکی عمیق از چگونگی مواجهه کنشگران با این تکثر ارزشی در زندگی روزمره نهفته است. پرسش اصلی این پژوهش آن است که دانشجویان در زیست‌جهان خود، تعارض‌های ناشی از تنوع نظام‌های ارزشی را چگونه ادراک، تفسیر و مدیریت می‌کنند؟ برای پاسخ‌گویی به این پرسش، نظریه ارزش‌های شوارتز به‌عنوان یک چهارچوب تحلیلی نظام‌مند برگزیده شده است؛ زیرا این نظریه با ارائه ساختاری

۱. شلومو هارولد شوارتز (Shalom Harold Schwartz)، روان‌شناس اجتماعی برجسته و استاد بازنشسته دانشگاه عبری اورشلیم، است. او در سال ۱۹۴۰ میلادی در ایالات متحده آمریکا متولد شد و بعدها بخش عمده فعالیت علمی و دانشگاهی خود را در اسرائیل و در دانشگاه عبری اورشلیم گذراند. شوارتز از پژوهشگران شناخته‌شده در حوزه روان‌شناسی اجتماعی و مطالعات میان‌فرهنگی است و سال‌ها در زمینه بررسی ارزش‌ها، فرهنگ و نگرش‌های اجتماعی در جوامع مختلف فعالیت علمی داشته است. او در طول زندگی علمی خود با انجام پژوهش‌های گسترده در کشورهای گوناگون، نقش مهمی در گسترش مطالعات تطبیقی درباره ارزش‌های انسانی ایفا کرده و آثار و مقالات متعددی در این حوزه منتشر کرده است.

جامع از انگیزه‌های انسانی، امکان فهم دقیق‌تری از اولویت‌بندی‌های ارزشی و تقابل‌های درونی آنها را فراهم می‌کند. در این راستا، پژوهش حاضر به دنبال پاسخ به این پرسش‌های تخصصی است:

۱. ارزش‌های ده‌گانه شوارتز در روایت دانشجویان از تجربه دینداری و انتخاب‌های زندگی آنان با چه

اولویت و معنایی بازنمایی می‌شوند؟

۲. تنش‌ها و تضادهای اصلی میان جهت‌گیری‌های ارزشی متقابل (نظیر حفظ سنت در برابر گشودگی به تغییر یا خودتعالی در برابر خودگسترشی) در کدام موقعیت‌های عینی از زندگی دانشجویی بروز می‌یابد؟

۳. دانشجویان برای حل این تعارض‌ها، کاهش ناهماهنگی‌های ذهنی و حفظ انسجام در معنای

زندگی، از چه راهبردهای شناختی و کنشی (مکانیسم‌های سازگاری) بهره می‌گیرند؟

نظر به ضرورت و اهمیت این مسئله است که پژوهشگر در این مطالعه درصدد است به سؤالات پیش‌گفته پاسخ دهد؛ از این‌رو، نوآوری این مطالعه در این است که از یک سو، از چهارچوب نظری ارزش‌های شوارتز بر بافت ایرانی که امکان تحلیل ساختاریافته و مقایسه بین‌فرهنگی را فراهم می‌کند، استفاده خواهد کرد و از سوی دیگر، با روش کیفی در مقیاسی بزرگ، با ۱۲ سؤال مصاحبه نیمه ساختاریافته با بیش از ۲۵۰ دانشجوی مقطع کارشناسی دانشگاه آزاد اسلامی اصفهان، تلاش نموده است که این مهم را واکاوی نماید. نظر به اینکه دینداری برای این دانشجویان به میدان چانه‌زنی تبدیل شده است، پرداختن به این پژوهش با این نوآوری، ضمن غنا بخشیدن به ادبیات جامعه‌شناسی دین و روان‌شناسی فرهنگی ایران، کاربردی راهبردی دارد؛ زیرا درک نقشه دقیق «میدان چانه‌زنی ارزشی» جوانان، به سیاست‌گذاران فرهنگی کمک می‌کند تا به جای رویکردهای دستوری ناکارآمد، فضای گفت‌وگوی بین‌نسلی ایجاد کنند، به مربیان و مشاوران دانشگاهی بینش لازم برای طراحی مداخلات حمایتی را می‌دهد و همچنین، به نهادهای دینی و خانواده‌ها امکان می‌دهد تا با زبان و منطق نسل جوان، ارتباطی سازنده برقرار نمایند. این مطالعه نه تنها واقعیت پیچیده زیست دینی جوانان را ترسیم می‌کند، بلکه راه‌های ممکن برای همراهی هوشمندانه با آن را نیز نشان می‌دهد.

۲. پیشینه

نزدیک‌ترین مطالعاتی که به‌عنوان پیشینه می‌توان بدانها استناد کرد، در ادامه ذکر می‌شود. پژوهش سراج‌زاده و جواهری (۱۳۸۳) تحت عنوان «سنجش نگرش و رفتار دانشجویان» است. همچنین، میرسندسی (۱۳۸۳) در رساله دکتری خود با عنوان «مطالعه میزان و انواع دینداری دانشجویان» در سه بعد مناسبی، اعتقادی و تجربی به این نتیجه رسیده است که میزان دینداری دانشجویان در ابعاد اعتقادی و تجربی بالا و پایداری آنان به اعمال فردی دین در حد متوسط به بالاست. توسلی و مرشدی (۱۳۸۵) در مقاله «بررسی وضعیت دینداری و گرایش‌های دینی دانشجویان (مورد مطالعه دانشگاه صنعتی امیرکبیر)» بر چهارچوب نظری سازه‌گرایی اجتماعی به تبیین وضعیت دینداری و گرایش‌های دینی در جوامع در حال گذار می‌پردازد. پژوهشگران در این پژوهش به این نتیجه رسیده‌اند که باورهای دینی دانشجویان در حد بالا و پایداری آنان به انجام مناسب فردی بدن در حد متوسط به بالاست؛ اما پایداری آنها به انجام اعمال جمعی دینی در حد کم ارزیابی می‌شود. همچنین گرایش به دین خصوصی، برخورد گزینشی با دین، گرایش به تکثرگرایی دینی رواج زیادی دارد. مرشدی (۱۳۹۸) در تحقیقی به روش پیمایش، سطح دینداری و گرایش‌های دینداری جوانان را بررسی کرده است. یافته‌ها نشان می‌دهد که برخورد گزینشی و گرایش به تکثرگرایی دینی در نسل جوان رواج زیادی دارد. حبیب‌زاده خطبه‌سرا (۱۳۸۴) نیز در پژوهشی با عنوان «بررسی انواع دینداری در بین دانشجویان دانشگاه تهران» به نتایج مشابهی رسیده است.

کلاته‌ساداتی و همکاران (۱۴۰۳) در مقاله «درک و تجربه دینداری در نسل زد؛ مطالعه‌ای کیفی در شهر یزد» به این نتیجه رسیده که هرچند مشارکت‌کنندگان به شکلی بازاندیشانه با دین مواجهه دارند، اما هنوز مرزهای اعتقادی در این زمینه محکم و پابرجاست. درواقع، بیشترین محور محاجه دینی، تأکید بر فردیت و گریز از دین عادت‌واره‌ای است. درواقع، عاملیت، ضمن داشتن اعتقاد دینی (به‌ویژه در اصول)، اما در مرز بین دین، عادت‌وارگی و معنویت سرگردان است.

همچنین، کلاته‌ساداتی و رضوی (۱۴۰۳) در پژوهشی مشابه و مقایسه‌ای میان نسل دهه هفتاد و تحصیل‌کرده به این نتیجه رسیدند که مشارکت‌کنندگان نسبت به قلمرو دین با چالش‌های شناختی، ارزشی و رفتاری مواجه‌اند که درمجموع بازاندیشی حادی مشاهده می‌شود که بیان‌کننده بلاتکلیفی مرجع‌گریز در موضوع دینداری است.

حسن پور و معمار (۱۳۹۴) نیز در مطالعه ای به این نتیجه رسیدند که دینداری جوانان در این سنخ، بدل به امری شخصی، غیرالزام آور، خصوصی، سلیقه ای، گزینشی، مبتنی بر تعقل، خرد فردی و همراه با نپذیرفتن دگرسالاری نهادهای دینی شده است و به سمت امری اقتضایی و لذت گرایانه سیر می کند. بوستانی و چاری صدیق (۱۳۹۲) نیز در مطالعه ای تحت عنوان «بررسی ساختار و محتوی ارزشی نسل ها (مطالعه موردی شهروندان بالای ۱۸ سال شهر کرمان)» به این نتیجه دست یافته که نسل سوم (نسل جدید) در ارزش هایی غیر از ارزش های جهان گرایی و قدرت، حداقل با یکی از نسل ها تفاوت دارند. همچنین، با مقایسه جهت گیری ارزشی نسل ها نیز مشاهده شد ارزش های فردگرایی جزء اولویت های بالای نسل سوم و ارزش های جمع گرایی و سنتی در اولویت های بالای نسل های قدیمی تر قرار دارند.

وجه تمایز این مطالعه با مطالعات پیشین در این است که عموماً از چهارچوب نظری شوارتز در سطح بین المللی به طور گسترده برای تحلیل کمی رابطه دین و ارزش ها استفاده شده است؛ درحالی که این پژوهش با رویکرد کیفی، فرایندهای «چانه زنی» و «بازتفسیر» را در میان دانشجویان نشان داده است. همچنین، در مطالعات داخلی نیز به صورت پیمایشی صرفاً تصویری کلان ارائه شده و مطالعات کیفی محدود، به توصیف دینداری نسل جوان پرداخته اند. بنابراین، این مطالعه تلاش کرده است از یک چهارچوب نظری قوی و بین المللی (نظریه ارزش های شوارتز) برای تحلیل ساختاریافته تعامل دین و ارزش ها استفاده کند. همچنین، با حجم نمونه کیفی بزرگ و کم سابقه (بیش از ۲۰۰ مصاحبه)، امکان استخراج الگوهای متنوع و قابل تعمیم تر را فراهم آورد.

۳. روش تحقیق

پژوهش حاضر از نظر هدف، یک مطالعه اکتشافی-تبیینی است که با رویکرد کیفی و روش «تحلیل مضمون» براساس الگوی براون و کلارک انجام شده است. به منظور پاسخ گویی به پرسش های پژوهش و پیشگیری از سوگیری نظری در مرحله گردآوری و مواجهه با میدان، فرایند کدگذاری در گام های نخستین به صورت کاملاً استقرایی و داده محور انجام شد؛ رویکردی که براون و کلارک آن را بخشی از طیف

استقرایی^۱ تا قیاسی/نظریه‌محور^۲ معرفی و تأکید می‌کنند که این دوگانه یک طیف انعطاف‌پذیر است، نه یک تمایز مطلق (Braun & Clarke, 2021, pp. 90-91).

باوجوداین، در مرحله تحلیل نهایی و با هدف ارتقای سطح انتزاع یافته‌ها و برقراری یک «گفت‌وگوی نظری» با ادبیات جهانی، از چهارچوب ارزش‌های شوارتز (۲۰۱۲) به‌عنوان یک عدسی تحلیلی استفاده شد؛ امری که با توضیح براون و کلارک درباره تحلیل‌های بیشتر قیاسی^۳ و تحلیل‌هایی که با چهارچوب‌های نظری موجود هدایت می‌شوند، هم‌خوانی دارد (Braun & Clarke, 2021, pp. 44-45). این تلفیق، که آنان آن را بخشی از ماهیت بازاندیشانه و انعطاف‌پذیر تحلیل مضمون می‌دانند، امکان خوشه‌بندی استقرایی مضامین و سپس بازخوانی آنها در یک ساختار تحلیلی منسجم را فراهم کرد.

جامعه و نمونه پژوهش شامل دانشجویان مقطع کارشناسی دانشگاه آزاد اسلامی واحد اصفهان در سال تحصیلی ۱۴۰۳-۱۴۰۴ که در سه نشست دو ساعته با عنوان «دینداری و انتخاب‌های زندگی: چالشی میان ارزش‌ها و خواسته‌ها» شرکت کرده بودند. با در نظر گرفتن ماهیت اکتشافی پژوهش و نیاز به دستیابی به حداکثر تنوع و اشباع نظری، نمونه‌گیری به روش هدفمند با حداکثر تنوع انجام شد. معیارهای ورود شامل داشتن حداقل یک سال سابقه تحصیل در دانشگاه و تمایل به مشارکت در مصاحبه عمیق درباره تجربه دینداری و انتخاب‌های زندگی بود. حجم نمونه نهایی پس از رسیدن به اشباع نظری، شامل ۲۱۵ نفر (دانشجویان دختر) از رشته‌های علوم انسانی، فنی-مهندسی، علوم پایه و هنر بود. این حجم نمونه کیفی بزرگ که در ادبیات روش تحقیق کیفی «مقیاس بزرگ» محسوب می‌شود، امکان استخراج الگوهای ظریف، بررسی تنوع تجارب و افزایش اعتبارپذیری^۴ یافته‌ها را به شکل چشمگیری فراهم کرد (Sandelowski, 1995, p. 183).

ابزار و فرایند گردآوری داده‌ها: ابزار اصلی پژوهش، مصاحبه نیمه‌ساختاریافته و عمیق بود. برای اطمینان از پوشش همه جوانب موضوع، از یک راهنمای مصاحبه ۱۲ سؤالی محقق‌ساخت استفاده شد

-
1. data-driven
 2. theory-driven
 3. more deductive
 4. Credibility

که سؤالات آن حول چهار محور کلی طراحی شده بود: ۱. تعریف و جایگاه دین در زندگی؛ ۲. تجربه مواجهه با تعارض بین خواسته‌های شخصی و انتظارات دینی/اجتماعی؛ ۳. استراتژی‌های مدیریت این تعارضات و ۴. تعریف موفقیت و آینده‌ای مطلوب. هر مصاحبه به صورت حضوری یا برخط (با توجه به ترجیح مشارکت‌کننده) انجام، ضبط و سپس برای تحلیل، به طور دقیق پیاده‌سازی شد. میانگین زمان هر مصاحبه ۴۵ دقیقه بود.

فرایند تحلیل داده‌ها در ۶ مرحله مطابق با راهنمای براون و کلارک (۲۰۲۱) انجام شد: ۱. آشنا شدن با داده‌ها: مطالعه مکرر متن مصاحبه‌ها و یادداشت برداری اولیه؛ ۲. کدگذاری اولیه^۱: تولید کدهای اولیه توصیفی از کل متن مصاحبه‌ها به صورت خط به خط؛ ۳. جست‌وجوی مضامین^۲: سازمان‌دهی کدهای اولیه در قالب مضامین بالقوه و ایجاد نقشه‌های اولیه مضمونی؛ ۴. بازنگری مضامین^۳: تنظیم و تلخیص مضامین با بررسی مجدد آنها در رابطه با کل داده‌ها و کدها. در این مرحله، مضامین اولیه در قالب مضامین فرعی^۴ دسته‌بندی شدند؛ ۵. تعریف و نام‌گذاری مضامین^۵: در این مرحله کلیدی، مضامین فرعی حول چهار مضمون فراگیر^۶ نهایی که هسته اصلی داستان داده‌ها را تشکیل می‌دادند، سازمان یافتند. این چهار مضمون فراگیر دقیقاً با ابعاد چهارگانه مدل شوارتز (حفظ سنت، گشودگی به تغییر، خودتعالی، خودگسترشی) و فرایند پیونددهنده آنها (چانه‌زنی) همخوانی و گفت‌وگو داشتند؛ ۶. تدوین گزارش نهایی: نوشتن تحلیل نهایی با استناد به نقل‌قول‌های شاخص از مصاحبه‌ها برای پشتیبانی از هر مضمون. نمونه استخراج مضامین پایه در جدول شماره ۱ آمده است:

-
1. Initial Coding
 2. Searching for Themes
 3. Reviewing Themes
 4. Organizing Themes
 5. Defining and Naming Themes
 6. Global Themes

جدول ۱. نمونه استخراج مضامین پایه

ردیف	مضامین پایه	نقل قول‌ها
۱	رفتار عادلانه و درستکار	کسی که یک دیندار واقعی است، باید یک انسان نمونه باشد در هر زمینه.
۲	ارزش‌گذاری به دیگران	باید برای خود و دیگران ارزش قائل شود و در کنار منافع خود، منافع دیگران هم در نظر داشته باشد.
۳	رفتارهای نیکو و انسانی	بخشش داشته باشد، مهربان باشد بدون هیچ چشمداشتی.
۴	باور قلبی در عبادت	نماز خواندن و روزه گرفتن در کل عبادت‌های این‌چنینی نیاز به باور قلبی دارد.
۵	پایبندی به اصول دینی	دینداری یعنی داشتن باور، پایبندی و عمل به دستورات و آموزه‌های یک دین.
۶	تجلی در گفتار و رفتار	باید دینداری را در گفتار، رفتار، انتخاب‌ها و حتی نگاه خودمان نشان دهیم.
۷	رعایت انصاف و احترام	در زندگی، در رعایت انصاف، احترام به دیگران و دعا و نیایش جلوه‌گر است.
۸	صداقت و راستگویی	دینداری برای من به معنای حفظ بعضی از ارزش‌ها است؛ مثل دروغ نگفتن.
۹	دینداری به‌مثابه باور و عمل اخلاقی	دینداری یعنی باور داشتن به اصول و ارزش‌های اخلاقی که دین به ما یاد می‌دهد و به کار گرفتن آن در زندگی روزمره.
۱۰	تأثیر بر رفتارهای روزمره	دینداری برای من به معنای احساس تعلق به یک قدرت برتر و جستجوی معنویت است.
۱۱	شناخت و عمل به دستورات دینی	عمل کردن به همه دستورات دینی با اراده و خواست خودمان.
۱۲	تجلی در تعاملات اجتماعی	دینداری یعنی پایبندی به یک‌سری اصول و قوانین و چهارچوب‌ها.
۱۳	رفتار انسانی و درست	دینداری برای من به معنای انسان خوب بودن است.
۱۴	احترام به حقوق دیگران	دینداری یعنی احترام به حقوق دیگران و کمک به نیازمندان.
۱۵	پایبندی به اصول اخلاقی	دینداری یعنی پایبندی به اصول و ارزش‌های دینی.

در این پژوهش تمامی ملاحظات اخلاقی شامل أخذ رضایت آگاهانه، تضمین محرمانگی و ناشناس‌سازی داده‌ها، رعایت حق انصراف مشارکت‌کنندگان در هر مرحله و اطمینان از استفاده پژوهشی محدود از اطلاعات، به‌طورکامل رعایت شده است. از حیث کیفیت فرایند تحقیق، نخست، «مناسبت روش با موضوع» از آن‌رو تضمین می‌شود که پژوهش حاضر به دنبال فهم چگونگی تجربه زیسته، معنادهی و مدیریت تعارض‌های ارزشی از منظر کنشگران است و بدین اعتبار، تحلیل مضمون بازاندیشانه

مناسب‌ترین روش برای استخراج الگوهای معنایی از داده‌های روایی تلقی می‌شود. دوم، برای افزایش اعتبار و عمق داده‌ها، از راهبرد «چندبعدی‌سازی»^۱ بهره گرفته شد؛ بدین‌صورت که فرایند کدگذاری و تحلیل توسط دو پژوهشگر انجام شد و تفسیرهای اولیه نیز از طریق بازبینی مشارکت‌کنندگان ارزیابی و اصلاح شد. سوم، «استقراء تحلیلی» به معنای حرکت رفت و برگشتی میان داده‌ها، کدها و مضامین و اصلاح مستمر دسته‌بندی‌ها تا رسیدن به ثبات معنایی، مطابق توصیه‌های لینکلن و گوبا (Lincoln & Guba, 1985, pp. 296-302)، در کل فرایند تحلیل رعایت شد. چهارم، «تعمیم‌پذیری» در این پژوهش براساس منطق تعمیم کیفی یا «انتقال‌پذیری» صورت می‌گیرد؛ به این معنا که با ارائه توصیف‌های غنی از بافت، موقعیت‌ها و روایت مشارکت‌کنندگان، امکان قضاوت مخاطب درباره انتقال‌پذیر بودن نتایج به موقعیت‌های مشابه فراهم شده است، نه تعمیم آماری. مجموع این راهبردها، همراه با مستندسازی گام‌به‌گام تصمیم‌های تحلیلی، کیفیت روش‌شناختی پژوهش را تضمین کرده است.

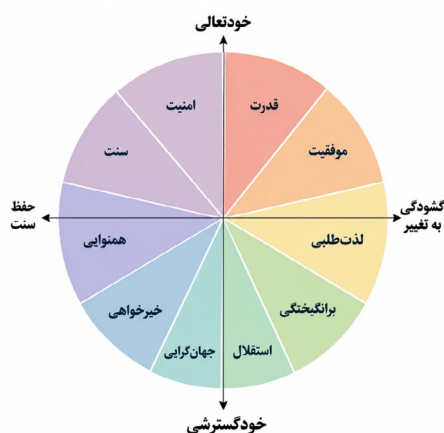
۴. مبانی نظری

نظریه ارزش‌های اساسی شوارتز، سنگ بنای تحلیل ساختاری این پژوهش است. طبق این نظریه، ۱۰ ارزش بنیادی و جهان‌شمول در یک ساختار مدور^۲ با دو بُعد قطبی اصلی سازمان می‌یابند. در این مدل مدور، ارزش‌ها براساس میزان شباهت یا تعارض در اهداف انگیزشی زیربنایی در یک آرایش دایره‌ای قرار می‌گیرند؛ به گونه‌ای که ارزش‌های مجاور از نظر انگیزشی با یکدیگر سازگارند و ارزش‌هایی که در نقاط مقابل دایره قرار دارند، در تعارض انگیزشی واقع می‌شوند. این سازمان‌یافتگی فضایی امکان تحلیل هم‌زمان همپوشانی‌ها و تنش‌های ارزشی را فراهم می‌کند.

۱۰ ارزش بنیادی عبارت‌اند از: قدرت، موفقیت، لذت‌طلبی، برانگیختگی، استقلال، جهان‌گرایی، خیرخواهی، همنوایی، سنت و امنیت. این ارزش‌ها در ساختار مدور به صورت پیوسته با یکدیگر مرتبط‌اند و هر ارزش با ارزش‌های مجاور خود دارای همپوشانی انگیزشی است. روابط مجاورت در این مدل به صورت زیر قابل صورت‌بندی است:

-
1. Triangulation
 2. Circumplex Model

۱. قدرت و موفقیت (تأکید بر منزلت و برتری اجتماعی)؛
۲. موفقیت و لذت طلبی (تأکید بر ارضای شخصی و کامیابی فردی)؛
۳. لذت طلبی و برانگیختگی (جست و جوی تجربه های لذت بخش و تحریک کننده)؛
۴. برانگیختگی و استقلال (نخواهی، خلاقیت و تجربه امور نو)؛
۵. استقلال و جهان گرایی (خودمختاری در قضاوت و پذیرش تنوع)؛
۶. جهان گرایی و خیرخواهی (توجه به رفاه دیگران فراتر از منافع شخصی)؛
۷. خیرخواهی و همنوایی (حفظ روابط مثبت و پایبندی به هنجارهای بین فردی)؛
۸. همنوایی و سنت (پذیرش انتظارات و آداب تثبیت شده اجتماعی)؛
۹. سنت و امنیت (حفظ نظم، ثبات و انسجام اجتماعی)؛
۱۰. امنیت و قدرت (تضمین ثبات و کنترل منابع برای حفظ موقعیت اجتماعی).



نمودار ۱. مدل مدور ارزش های اساسی شوارتز و روابط مجاورت و تعارض میان ده ارزش بنیادی در دو بُعد گشودگی به تغییر در برابر حفظ سنت و خودگسترشی در برابر خودتعالی (Schwartz, 2012)

شوارتز بر این باور است که تعقیب هم زمان ارزش هایی که در دو سوی متقابل دایره قرار دارند، به بروز

تعارض های اجتماعی و روان شناختی می انجامد؛ از جمله:

۱. استقلال و برانگیختگی در برابر همنوایی، سنت و امنیت؛
۲. جهان گرایی و خیرخواهی در برابر موفقیت و قدرت؛

۳. لذت‌طلبی در برابر همنوایی و سنت (تعارض میان ارضای آزادانه امیال فردی و پذیرش محدودیت‌های هنجاری بیرونی).

این ارزش‌های ده‌گانه در دو بُعد کلی سازمان‌دهی می‌شوند: گشودگی به تغییر در برابر حفظ سنت و خودگسترشی در برابر خودتعالی. بُعد نخست، نشان‌دهنده تقابل میان تمایل به استقلال، نوآوری و تجربه‌های تازه از یک سو، و گرایش به ثبات، نظم و پابندی به سنت‌ها از سوی دیگر است. بُعد دوم نیز تنش میان پیگیری منافع و پیشرفت فردی (قدرت و موفقیت) و توجه به رفاه و منافع دیگران (خیرخواهی و جهان‌گرایی) را تبیین می‌کند.

دین سنتی عمدتاً با قطب حفظ سنت (تأکید بر امنیت، همنوایی و پابندی به آداب) و خودتعالی (تأکید بر اخلاق جهانی و خیرخواهی) همسو است. در عین حال، در بسیاری از جوامع معاصر، از جمله ایران شهری امروز، گسترش فرصت‌های آموزشی، تنوع سبک‌های زندگی و دسترسی گسترده‌تر به منابع اطلاعاتی، به تقویت ارزش‌های مرتبط با گشودگی به تغییر (بر پایه خودمختاری، نوآوری و اکتشاف فردی) انجامیده است. هم‌زیستی و تعامل این دو قطب ارزشی ناهمسو - یعنی تأکید بر حفظ سنت از یک سو و گشودگی به تغییر از سوی دیگر - می‌تواند به‌طور ساختاری بستر شکل‌گیری تنش‌های ارزشی را فراهم کند (Schwartz, 2012, p. 8).

اهمیت چهارچوب ارزش‌های شوارتز برای مطالعه حاضر در آن است که به‌جای نگاه صرفاً هویت‌محور به دین، آن را به مثابه بخشی از یک نظام ارزشی در نظر می‌گیرد که غالباً با خوسه ارزش‌های «حفظ سنت» و «خودتعالی» همبستگی دارد. این چهارچوب امکان تحلیل نظام‌مند نحوه تعامل این ارزش‌ها با دیگر جهت‌گیری‌های ارزشی، به‌ویژه ارزش‌های «گشودگی به تغییر» و «خودگسترشی» را فراهم می‌کند که در بسیاری از مطالعات تجربی با فرایندهای مدرنیته، گسترش آموزش عالی و تنوع سبک‌های زندگی در جوامع شهری پیوند یافته‌اند (Schwartz & Sagiv, 2022, pp. 528).

در این پژوهش، نظریه شوارتز عمدتاً برای توضیح سازوکار تنش در سطح خرد به کار گرفته می‌شود؛ یعنی نشان می‌دهد چگونه در سطح تجربه فردی، پیگیری یک هدف ارزشی (برای مثال خودمختاری در انتخاب شریک زندگی) می‌تواند با هدف ارزشی دیگری (مانند همنوایی با هنجارهای دینی یا خانوادگی) در تعارض قرار گیرد. در مقابل، چرایی شکل‌گیری چنین موقعیت‌های تنش‌آمیز در سطح

کلان به زمینه‌های ساختاری جامعه‌شناختی نسبت داده می‌شود؛ از جمله گسترش فرایندهای مدرن شدن، فردی شدن و افزایش تکثر هنجاری در فضای دانشگاهی و شهری که امکان هم‌زیستی و مواجهه همزمان نظام‌های ارزشی متفاوت را فراهم می‌کنند. بدین ترتیب، چهارچوب شوارتز در این پژوهش نه برای تبیین شرایط کلان اجتماعی، بلکه برای فهم نحوه تجربه و مدیریت این تنش‌های ارزشی در سطح کنشگران به کار گرفته می‌شود.

همچنین، در تفسیر مضامین این پژوهش، از بستر جامعه‌شناختی که سخن از مدرنیته و فردی شدن دین دارد، نیز استفاده شده است؛ زیرا دینداری و تعارضات آن در بستر اجتماعی صورت می‌پذیرد. نظریه‌پردازانی مانند برگر (۱۹۶۷) و لاکمن (۱۹۶۷) با مفهوم «افول دینداری نهادی» و ظهور «دین نامرئی» و چارلز تیلور (۲۰۰۷) با بحث «عصر سکولار» و «خود فرودستی»، بستری نظری برای فهم تغییر شکل دین ارائه می‌کنند. در این راستا، جامعه ایران نیز از دهه‌ها پیش، در حال تجربه فرایند نوسازی و پیامدهای آن از جمله فردی شدن نسبی است (ایمانی، کلدی و ساروخانی، ۱۴۰۰). فردی شدن به معنای گسست نسبی فرد از ساختارهای سنتی (مانند خانواده گسترده، اجتماع محلی) و افزایش اهمیت انتخاب‌های شخصی در تعریف هویت است (Beck-Gernsheim & Beck, 2002). این فرایند، ارزش‌های مرتبط با خودمختاری و گشودگی به تغییر را در کانون توجه قرار می‌دهد و به‌طور ساختاری با ارزش‌های حفظ سنت که پایه اکثر نهادهای دینی سنتی است، در تنش قرار می‌گیرد (Inglehar & Baker, 2000).

کنشگری و چانه‌زنی ارزشی که در این مقاله به مثابه نوعی استراتژی هویت‌سازی مدنظر دارد، جهت پرهیز از جبرگرایی ساختاری صرف و برجسته کردن نقش فعال فرد، از نظریه‌های کنشگر-محور در حوزه هویت و دین کمک گرفته است. مدل هویت دینی چندوجهی و پویا گیدنز (۱۹۹۱) که در آن هویت نه یک داده ثابت، بلکه «پروژه بازتابی خود» است، ابزار نظری مناسبی برای تحلیل داده‌های این پژوهش خواهد بود. به علاوه، این مطالعه از مفهوم سازوکارهای کنش^۱ در نظریه عمل بوردیو (۱۹۹۰)، به‌ویژه مفهوم منطق عمل، برای تحلیل استراتژی‌های عینی و ذهنی افراد در میدان اجتماعی بهره می‌برد؛ اما مفهوم کلیدی برای توصیف پدیده مورد مطالعه که از تلفیق این نظریات و منطبق بر چهارچوب شوارتز

استخراج می‌شود، «چانه‌زنی ارزشی»^۱ است. این مفهوم، الگویی از مدیریت شناختی و تطبیق اجتماعی را توصیف می‌کند که در آن فرد به عنوان یک کنشگر بازتابی، به جای پذیرش منفعلانه تعارض یا طرد کامل یکی از سویه‌ها، درگیر فرایندی فعالانه برای تلفیق، اولویت‌بندی مجدد، بازتفسیر و سازگارسازی عناصر مختلف نظام‌های ارزشی متعارض در زندگی خود می‌شود (Swidler, 2001; Ammerman, 2014). در این فرایند، فرد می‌کوشد ضمن حفظ حس اتصال به برخی میراث معنوی و اخلاقی (خودتعالی)، فضاهایی برای تحقق خواسته‌های فردی و نوگرایانه (گشودگی به تغییر) ایجاد کند. این مفهوم، حلقه وصل تحلیل ساختاری (تعارض نظام‌های ارزشی) و تحلیل عاملیت (راهبردهای فردی) در مطالعه حاضر است و نوآوری اصلی آن در به کارگیری این چهارچوب ترکیبی در بافت ایران محسوب می‌شود. پژوهش حاضر با بهره‌گیری از ساختار ارزش‌های شوارتز نه به عنوان چهارچوبی تثبیت‌شده برای آزمون مفاهیم، بلکه به مثابه نقشه‌ای مفهومی در سطح مقدماتی برای فهم بهتر میدان عمل می‌کند. این چهارچوب، صرفاً زمینه‌ای نظری برای شکل‌گیری حساسیت مفهومی پژوهشگر نسبت به مقوله‌هایی چون فردی‌شدن، تنوع ارزشی و فرایندهای معنادهی در زیست دینی نسل جوان فراهم می‌کند. هدف پژوهش، آزمون فرضیه‌های نظری یا استخراج مستقیم مضامین شوارتز از مصاحبه‌ها نیست؛ بلکه تمرکز بر توصیف دقیق واقعیت‌های زیسته و کشف مضامین تازه و بومی از دل داده‌هاست؛ مضامینی که ممکن است با مفاهیم شوارتز همپوشانی داشته باشند یا فراتر از آن قرار گیرند. در مرحله تفسیر و بازخوانی یافته‌ها، ارتباط میان مضامین استخراج‌شده و مقوله‌های نظری، نه به صورت تطبیق تحمیلی، بلکه در قالب یک تناظر تحلیلی باز بررسی می‌شود؛ به این معنا که پژوهشگر نشان می‌دهد کدام تجربه‌ها یا روایت‌ها از چانه‌زنی ارزشی، به تعارض یا ترکیب ارزش‌هایی شبیه آنچه شوارتز توصیف می‌کند، اشاره دارند و در کجا میدان واقعیت از محدوده آن چهارچوب فراتر می‌رود. بدین ترتیب، نظریه شوارتز در این پژوهش نقش یک لنز گفت‌وگویی و تبیینی را دارد که به درک ساختاری‌تر از یافته‌های کیفی کمک می‌کند، بی‌آنکه جهت یا مرزهای معنایی داده‌ها را از پیش تعیین کند.

۵. تحلیل داده‌ها

تجزیه و تحلیل داده‌ها هفت مضمون فراگیر خودتعالی، معنویت عاطفه‌محور، حفظ سنت، چانه‌زنی عملی، گشودگی به تغییر، خود گسترشی و مقاومت علیه تملک اجتماعی را شناسایی کرد که در جدول ۲ آمده است.

جدول ۲. مضامین فراگیر، سازمان‌دهنده و پایه

ردیف	مضامین پایه	مضامین سازمان دهنده	مضامین فراگیر
۱	رفتار عادلانه و درستکارانه، رفتار انسانی و درست، غیبت نکردن و صداقت، توجه به اصول اخلاقی	خیرخواهی	خودتعالی
۲	احترام به حقوق دیگران (حق الناس)، ارزش گذاری به دیگران، رعایت انصاف و احترام، احترام به عقاید دیگران، رعایت حقوق دیگران، اصول اخلاقی و حق الناس، قضاوت نکردن و احترام، احترام به حقوق دیگران، احترام به بزرگ‌ترها		
۳	صداقت و راستگویی، پایبندی به اصول اخلاقی، صداقت و راستی در رفتار		
۴	مهربانی و کمک‌رسانی بی‌چشمداشت به دیگری، خدمت به جامعه، مهربانی و کمک به دیگران، کمک به نیازمندان، توجه به نیازهای دیگران، کمک به حیوانات، مهربانی و نیکی		
۵	ایثار و گذشت، فداکاری و ایثار		
۶	ایمان قلبی در عبادت، زندگی براساس ایمان، شکرگزاری و عبادت	سنت درونی شده	معنویت عاطفه‌محور
۷	عشق به خدا، باور قلبی در عبادت، ارتباط عمیق با خدا		
۸	احساس حضور و ارتباط با خدا، دینداری و رابطه با خدا، کسب رضایت خدا،		
۹	توکل و امیدواری به خدا، امید به خداوند	امنیت هیجانی	
۱۰	عشق به خدا و انسانیت		
۱۱	دعا و نیایش، به‌عنوان مایه آرامش، آرامش و وجدان در یاد خدا		

حفظ سنت	۱۲	عمل به آموزه ها و دستورات دینی، پایبندی به اصول دینی، تجلی در گفتار و رفتار، شناخت و عمل به دستورات دینی، عمل به آموزه های دینی	وفاداری عملی به میراث
	۱۳	حفظ چهارچوب ها و خط قرمزهای شرعی، حفظ چهارچوب ها، پرهیز از گناه	رعایت مرزهای هویتی دینی
	۱۴	تعهد به فریضه ها (نماز، روزه، حجاب)، تعهد به اصول دینی، تعهد به ارزش های دینی	اجرای نمایش های روزمره تعلق
	۱۵	تقید به شعائر و مراسم مذهبی	بازنمایی تعهد جمعی در آیین
	۱۶	احترام به مقدسات، توجه به ارزش های دینی و اجتماعی	حفاظت از هسته نمادین غیرقابل تعرض سنت
	۱۷	تأثیر تربیت خانوادگی، نقش خانواده در شکل گیری باورها	درونی سازی اولیه هنجارها از طریق نهاد خانواده
چانه زنی عملی	۱۸	انتظارات و فشار جامعه برای حفظ هنجارها	نظم دهی اجتماعی از طریق کنترل هنجاری
	۱۹	ترس از قضاوت و طرد اجتماعی	مدیریت انگ اجتماعی و هزینه های تعلق
	۲۰	تبعیت از عرف و فرهنگ جامعه	هماندسازی با الگوهای فرهنگی مسلط
	۲۱	تلاش برای حفظ «احترام» در خانواده و جامعه	کسب و حفظ سرمایه نمادین (اعتبار اجتماعی)

گشودگی به تغییر	بازسازی عمل دینی: از انفعال به تفکر سیستمی	۲۲	ایجاد تعادل بین دینداری و زندگی روزمره، مدیریت تعارضات، استفاده از روش‌های مختلف، استفاده از تجربیات دیگران، تجربه مدیریت تعارضات
		۲۳	یافتن راهکارهای «حلال» برای خواسته‌ها (تلفیق)، مشورت در مواقع تردید، مشاوره با افراد آگاه، مشورت با افراد آگاه، برنامه‌ریزی دقیق
		۲۴	اجتناب از افراط و تفریط (اعتدال)، اولویت‌بندی ارزش‌ها، انعطاف و بررسی دقیق
	جابه‌جایی مرجعیت: از ساختار بیرونی به سازه درونی	۲۵	انتخاب‌های شغلی و تحصیلی هم‌راستا با علاقه و دین
		۲۶	انعطاف‌پذیری در تفسیر یا عمل به دین، احترام به ارزش‌های دینی، توجه به محیط اجتماعی، توجه به اصول دینی، توجه به ارزش‌های دینی، توسعه مهارت‌های حل مسئله، توجه به عواقب، تفکر انتقادی، مدیریت زمان
		۲۷	خودشناسی و کشف خواسته‌های واقعی، خودشناسی و مشاوره، آرامش در تصمیم‌گیری، مدیریت احساسات، توجه به خواسته‌های شخصی، توجه به نیازهای عاطفی، خودآگاهی و ارزیابی ارزش‌ها، توجه به نیازهای عاطفی، انتخاب دوستان و محیط کاری، خودشناسی و ارزیابی خواسته‌ها، صادق بودن با خود، گفتگوی درونی، مشورت با افراد با تقوا، توجه به پیامدها، تعیین رفتار و پوشش، تحلیل موقعیت‌ها، خودآگاهی و ارزیابی
		۲۸	اولویت‌دهی به «رضایت درونی» و خواست شخصی، کمک خانواده و دوستان، گفتگو و حمایت، انتقال تجربه و منابع، آگاهی و مشاوره، راهنمایی از خانواده، حمایت و مشاوره، نصیحت و تجربیات، توجه به ارزش‌های خانوادگی، گفتگوی صادقانه، احترام به عقاید دیگران، توجه به احساسات درونی
		۲۹	شجاعت شکستن قالب‌های تحمیلی
	از انفجار تا نهادینه‌سازی: تحقق عملی و مشروع‌سازی عاملیت	۳۰	دفاع از حق «انتخاب» فردی
		۳۱	رشد فردی و حرفه‌ای مطابق با استعداد

خودگسترشی	شایستگی سازی و انباشت اقتصادی	۳۲	موفقیت تحصیلی و کسب مدارج عالی
		۳۳	موفقیت شغلی و درآمد خوب
	جذب و نمایش سرمایه نمادین	۳۴	کسب مقبولیت و احترام اجتماعی
		۳۵	رقابت برای رسیدن به جایگاه بهتر
	رقابت به عنوان میدان	۳۶	داشتن پرستیژ و اعتبار در جامعه
		۳۷	مخالفت با اجبار و تحمیل (به ویژه در حجاب)، تحمیل قوانین و پوشش
مقاومت علیه تملک اجتماعی	نفی تملک خارجی و حفظ مرز عاملیت	۳۸	دفاع از حریم خصوصی در تصمیم گیری، بازنگری در باورهای دینی، تعریف مجدد ارزش ها
		۳۹	احساس «خفگی» از انتظارات بیش از حد، فشارهای تحصیلی
	پاسخ به فشار ازدحامی و بازیابی عاملیت	۴۰	انتقاد از دوگانگی در تبلیغات و واقعیت اجتماعی
		۴۱	لجبازی و مقاومت در برابر فشارهای ناخواسته
	اعتبارزدایی از نهادهای قدرت از طریق افشای شکاف گفتمان/عمل	۴۲	مقابله با انتظارات اجتماعی، تغییر در دیدگاه ها،

الف) پیوند ناگسستنی دینداری با ارزش های بنیانی اخلاق (خودتعالی و معنویت عاطفه محور)

تحلیل کیفی تجربه دانشجویان نشان می دهد که دینداری و انتخاب های زندگی آنان در مرکز میدانی از نیروهای ارزشی پویا و گاه متعارض قرار گرفته اند؛ میدانی که با ۴ چهارچوب بنیادین نظریه شوارتز قابل تفسیر است. مقصود از «پویایی» در اینجا نه تحول زمانی دینداری، بلکه تحرک درونی و موقعیتی معناهاست که از دل روایت های دانشجویان درباره تصمیم ها، سبک زندگی و مواجهه با ارزش های متعارض استخراج شده است. مصاحبه شوندگان در بخش های مختلف گفت و گو، دینداری خود را در نسبت با خواسته های شخصی، روابط اجتماعی و الزامات دانشگاهی، متفاوت معنا کرده اند و همین تغییرات موقعیتی، نشانگر پویایی در سازهی دینداری است. براساس این، دینداری برای شرکت کنندگان این پژوهش نه یک باور یا هویت ثابت، بلکه سازه ای ارزشی چندلایه است که در مواجهه با جهان مدرن و مطالبات فردی، به طور مداوم در روایت ها و انتخاب هایشان بازتعریف و چانه زنی می شود.

در هسته مرکزی تجربه دینداری برای اکثر دانشجویان، ارزش‌های خودتعالی قرار دارد. این بعد که بر فراتر رفتن از منافع فردی تأکید دارد، در دو مضمون سازمان دهنده بارز خود را نشان می‌دهد: مضمون سازمان دهنده خیرخواهی در مفاهیم اخلاقی مانند صداقت، عدالت، کمک به دیگران و احترام به حقوق بشر (حق الناس) به عنوان جوهره دینداری درونی شده بازنمایی می‌شوند. به عنوان مثال، یکی از دانشجویان می‌گوید: «دینداری برای من به معنای حفظ بعضی از ارزش‌هاست مثل دروغ نگفتن» و دیگری دینداری را این گونه توصیف می‌کند: «دینداری برای من یعنی پایبندی به ارزش‌های اخلاقی و معنوی که در رفتار و تصمیمات روزمره‌ام بازتاب دارد». این عبارت توصیفی روشن از این پیوند است: «برای من دینداری یعنی باور داشتن به اصول و ارزش‌های اخلاقی که دین به ما یاد می‌دهد و به کار گرفتن آن در زندگی روزمره».

همچنین، دیگری می‌گوید: «دینداری به معنای داشتن ارتباط عمیق با خدا، رعایت حق الناس و مسئولیت‌پذیری نسبت به خود و دیگران است». عمل اخلاقی بنیادی در این عبارت نیز دیده می‌شود: «در زندگی من دینداری یعنی سعی در انجام کارهای درست، پرهیز از رفتارهای ناپسند و کمک به دیگران حتی در کوچک‌ترین امور». دینداری در این سطح، بیشتر به یک «چراغ راه اخلاقی» برای تعاملات انسانی شبیه است تا مجموعی از دستورالعمل‌های تشریفاتی. یکی از دانشجویان می‌گوید: «برای من ارزش‌های دینی و اخلاقی مثل راهنمایی هستند که در زندگی کمکم می‌کنند تصمیم‌های درستی بگیرم؛ مثلاً صداقت و احترام گذاشتن برای من خیلی مهم است. همیشه سعی دارم کاری کنم که به بقیه آسیب نرسد و عادلانه باشد. این موارد در انتخاب‌های من تأثیر می‌گذارند و باعث می‌شوند به جای اینکه فقط دنبال منافع خود باشم به دیگران هم فکر کنم». این بیان نیز توصیف دیگری از این مسیر اخلاقی راهنماست: «دینداری برای من به معنای پایبندی به ارزش‌های اخلاقی و ارتباط با خداست. در زندگی با رعایت انصاف، احترام به دیگران، و دعا و نیایش جلوه‌گر می‌شود» همچنین، این راهنمایی اخلاقی در پیوند با معنویت و خداوند گره می‌خورد: «اعتقاد به وجود خدا و آموزه‌های دینی و باعث می‌شود در زندگی من به عنوان یک راهنما باشد».

مضمون سازمان دهنده دیگر جهان‌گرایی^۱ است. در سطحی فراتر، دینداری گاه به معنای جستجوی

یک «حقیقت» والاتر، آرمان‌های معنوی و ارتباط شخصی و عاطفی با مفهومی فراطبیعی (خدا) تعریف می‌شود که به زندگی معنا و آرامش می‌بخشد: «اعتقاد به اصول الهی و اخلاقی که در زندگیم خودش را با کمک به دیگران، صداقت و تلاش نشان می‌دهد». همچنین، این سخن که «دین از نظر من انسانیت و اعتقاد به خدایی است که یکتاست و بالاترین قدرت‌ها نزد اوست. دین را فقط انسانیت می‌دانم؛ زیرا هیچ دینی به اندازه انسانیت قابل ستایش نیست». این پیوند قوی نشان می‌دهد دینداری برای نسل جوان، اغلب از طریق دروازه اخلاق و معنویت شخصی مشروعیت می‌یابد، نه صرفاً از طریق پیروی کورکورانه.

ب) تعارض ساختاری میان نظام‌های ارزشی حفظ سنت و گشودگی به تغییر (کانون اصلی کشمکش مدرنیته و سنت)

کانون بحران در دینداری مطابق این مطالعه و به عبارتی مهم‌ترین چالش تجربه‌شده، تعارض ساختاری بین دو بُعد متضاد شوارتز است. بدین معنا که از یک سو، ارزش‌های «حفظ سنت» (امنیت، سازگاری، پیروی از سنت) از طریق مکانیسم‌های قدرتمندی مانند تربیت خانوادگی، انتظارات اجتماعی، ترس از قضاوت و قواعد دینی صوری (احکام، چهارچوب‌ها، شعائر)، بر فرد فشار می‌آورند تا در چهارچوب‌های از پیش تعریف‌شده باقی بماند. یکی از دانشجویان این گونه توصیف می‌کند که «برای شرکت در مهمانی دعوت شدم که فضای آن با باورهای دینی هماهنگ نبود. موسیقی داشت و حتی فرصتی برای نماز خواندن هم نبود و باید نمازم را به تأخیر می‌انداختم. با اینکه دلم می‌خواست بروم، تصمیم گرفتم نروم؛ چون نمی‌خواستم اصولم را زیر پا بگذارم. در ابتدا سخت بود؛ اما بعد احساس آرامش و رضایت داشتم». همچنین، این عبارت «یک بار بین علاقم به رشته تحصیلی و فشار دیگران برای انتخاب رشته‌ای تعارض داشتم. بعد با فکر و مشورت رشته‌ای را انتخاب کردم که هم دوست داشتم و هم ارزش‌های دینی و مخصوصم را حفظ می‌کرد».

از سوی دیگر، ارزش‌های «گشودگی به تغییر» (خودمختاری، هیجان‌خواهی) دانشجو را به سمت استقلال رأی، کشف هویت فردی، پیگیری خواسته‌های شخصی (تحصیلی، شغلی، سبک زندگی) و لذت‌جویی متناسب با زیست جهان مدرن سوق می‌دهند. یکی از دانشجویان این گشودگی را این گونه توصیف می‌کند: «سعی می‌کنم خواسته‌های شخصی‌ام را طوری انتخاب کنم که با ارزش‌های دینی

هماهنگ باشد؛ مثل شغل و روابط اخلاقی و حلال بودن را رعایت کنم». دیگری کشمکش میان ارزش‌ها و خواسته‌هایش را این‌گونه مدیریت می‌کند و می‌گوید: «بله! یک‌بار یک موقعیت خوب پیش اومد که درآمدش بالا بود؛ اما نیاز به دروغ‌گویی و پیچوندن مشتری‌ها داشت. ازیه‌طرف درآمد وسوسه‌انگیز بود و از طرف دیگه حس می‌کردم نمی‌تونم وجدانم را قانع کنم. آخرش ردش کردم؛ ولی تا مدت‌ها فکرم درگیر بود که نکنه اشتباه کرده باشم. الان حس خوبی دارم از اون تصمیم». این تقابل، «چالش میان ارزش‌ها و خواسته‌ها» را که در عنوان پژوهش آمده، شکل می‌دهد. فشار برای «سازگاری» با هنجارهای سنتی شده دینی-اجتماعی در تضاد آشکار با تمایل به «خودمختاری» در تعریف مسیر زندگی شخصی قرار می‌گیرد.

ج) راهبرد مدیریتی غالب: جست‌وجوی تعادل و تلفیق خلاقانه (فرایند چانه‌زنی شخصی و عملی)

جست‌وجوی فعال «تعادل» و «تلفیق خلاق» راهبرد کلیدی دانشجویان برای مدیریت تنش است. بدین‌معناکه در مواجهه با این تنش، راهبرد مسلط و فعال اکثر پاسخ‌دهندگان، نه طرد کامل یک‌سو و نه تسلیم منفعلانه به‌سوی دیگر که جست‌وجوی مداوم برای «تعادل» است. این تعادل یک فرایند پویا و هوشمندانه است که در گفتار دانشجویان با مفاهیمی مانند «انعطاف‌پذیری»، «تلفیق»، «اعتدال» و «بازتعریف» توصیف شده است؛ مانند این بیان: «گاهی دلم می‌خواسته لباسی رو که خیلی از مدلش خوشم می‌ومده رو بپوشم؛ ولی چون با ارزش‌های دینی و اعتقادی من در تضاد بوده، این کار را نکردم. مرزهای اخلاقی و رفتاری را با همکار مشخص کردم و در یک سری موقعیت‌ها از طرف بعضی از افراد طرد شدم. دلم می‌خواسته تولدهایی که دعوت می‌شم شرکت کنم؛ ولی چون با یه سری چهارچوب‌های من نمی‌خوند، نرفتم».

تلفیق کردن یکی از راهبردهایی است که در این بیان دیده می‌شود: «من فکر نمی‌کنم خواسته‌های شخصیم مثل تحصیل شغل با ارزش‌های دینی هم در تضاد باشد. به نظر من دین اصولی را بهمون یاد میده که کمک می‌کند توی زندگی موفق باشیم و انتخاب‌های درستی داشته باشیم؛ البته ممکنه بعضی وقت‌ها بین چیزهایی که دوست داریم و اون چیزی که دین می‌گوید، اختلاف باشه؛ ولی من سعی می‌کنم با فکر و برنامه‌ریزی این دو موضوع را با هم هماهنگ کنم». برخی این چانه‌زنی را این‌گونه

توصیف می‌کنند که نشان از نوعی بازتعریف در راهبردهایشان دارد: «زیاد در تضاد نیست؛ اما باید با توجه به شرایط زمانه خاص هر دوره باید بیشتر بررسی شود و یک سری تبصره و اماواگر ضمیمه مسائل دینی شود؛ چون زمانه کنونی و فردای ما با ۱۴۰۰ سال پیش دچار تغییرات خیلی زیاد و متنوعی شده است» و این بیان: «آره! یه سری وقتا شده کاری رو بخوام انجام بدم؛ ولی حس کنم با باورام جور نیست، برای همین بی خیالش شدم».

همچنین، کنشگران مورد مطالعه، تلاش می‌کنند با «خودشناسی» و «شناخت عمیق‌تر دین»، خواسته‌های اصیل را از هوس‌های زودگذر و احکام ظاهری را از اصول اخلاقی بنیادین تمیز دهند و از طریق «مشورت»، «عقلانیت» و «خلاقیت»، راه‌حل‌های میانه و «حلالی» بیابند که هم پاسخ‌گوی بخشی از خواسته‌های دنیوی و پیشرفتی (مربوط به «خودگسترشی») باشد و هم حدود ارزشی خودتعالی و حفظ سنت را به کلی نقض نکند. این توصیف به این تلاش اشاره دارد: «نه احساس نمی‌کنم در تضاد باشد. سعی می‌کنم خواسته‌های شخصیم را طوری انتخاب کنم که با ارزش‌های دینی هماهنگ باشد. مثلاً در شغل و روابط اخلاق و حلال بودن را رعایت می‌کنم» و همچنین، این تعبیر: «من تمام تلاشم را می‌کنم که خواسته‌هایم در راستای ارزش‌های خودم باشد. انسانیت برای من یعنی انجام امور زندگی در صورتی که آسیب به دیگر انسان‌ها، موجودات طبیعت و اطراف وارد نشود».

یکی دیگر از دانشجویان نیز در این باره می‌گوید: «گاهی اوقات ممکن است خواسته‌های شخصی مانند تحصیلات و شغل با برخی از ارزش‌های دینی من در تضاد قرار گیرند؛ به‌ویژه وقتی که نیاز به انتخاب بین موفقیت شخصی و اصول اخلاقی باشد؛ اما سعی می‌کنم همیشه راهی پیدا کنم که هم به آرزوهای شخصی و هم به اصول دینی‌ام وفادار بمانم». استفاده از راه‌حل‌های مختلف مانند راهبرد مشورت در این پاسخ دیده می‌شود: «گاهی که خواسته‌های شخصیم با ارزش‌های دینی در تضاد قرار می‌گیرند، در این مواقع بین خواسته‌ها و این ارزش‌ها نظر سنجی و مشورت می‌گیرم؛ ولی اکثراً ارزش‌های دینی را در اولویت قرار می‌دهم». بنابراین، دانشجویان در میانه پیشرفت/خودگسترشی مانند جستجوی شغلی پردرآمد در عین رعایت اخلاق حرفه‌ای و عدم ظلم به دیگران (خیرخواهی/خودتعالی) و پرهیز از مشاغل حرام (حفظ سنت) به دنبال راهبردهایی هستند که نوعی چانه‌زنی عملی و شخصی را باز می‌نماید.

د) جریان زیرساختی: تمایل به خودگسترشی و مقاومت در برابر کنترل بیرونی

خودگسترشی و ظهور گفتمان مقاومت بیان‌کننده نقش کم‌رنگ‌تر اما مؤثر بُعد خودگسترشی (قدرت، پیشرفت) است که اگرچه به‌صراحت ارزش‌های خودتعالی بیان نمی‌شود، اما در قالب تمایل به موفقیت تحصیلی، شغلی و کسب جایگاه اجتماعی نمود می‌یابد: «گاهی بله مثلاً وقتی برای پیشرفت تحصیلی یا کاری باید وقت زیادی بگذارم و ممکن است زمان کمتری برای عبادت یا فعالیت‌های دینی داشته باشم. در بعضی روابط اجتماعی ممکن است فشارهایی وجود داشته باشد که با ارزش‌های دینی همخوانی نداشته باشد. در این موارد سعی می‌کنم تعادل برقرار کنم و اولویت‌هایم را با توجه به ارزش‌هایم تنظیم کنم».

این ارزش‌ها اغلب توسط «انتظارات جامعه» برای موفقیت بیرونی تقویت می‌شوند و می‌توانند به‌عنوان نیروی محرکه‌ای در تقابل با محدودیت‌های سنتی عمل کنند. جالب‌تر آنکه در لایه‌ای زیرین، گفتمان مقاومت در برابر کنترل بیرونی (به‌ویژه در مسائلی مانند حجاب اجباری) شکل می‌گیرد که خود را در قالب دفاع از «حریم خصوصی»، «حق انتخاب» و نقد «اجبار» نشان می‌دهد. چنان‌که در این بیان این‌گونه توصیف می‌شود: «فشارهای اجتماعی و خانوادگی از جمله ازدواج و پوشش که سعی کردم انتخاباتم مطابق با دین باشد».

یا این بیان: «بله! صرفاً اگر در کشور و فرهنگ ما شغلی مانند مدلینگ برای یک بانو انتخاب شود، با این شغل دچار مشکلاتی خواهد شد و برای بانوان رایج نیست و حتی می‌تواند یک قانون‌شکنی برای بانوان تلقی شود؛ ولی در کشورهای غیرمذهبی و یا حتی مذهبی به‌غیراز کشور ما این شغل از درآمد عالی و شرایط و موقعیت عالی برخوردار است و برای بانوان شاغل کسب درآمد و اعتمادبه‌نفس دارد».

گفتمان مقاومت در میان دانشجویان در برخی از ارزش‌ها مانند حجاب بیشتر مقاومت را بازنمایی می‌کند: «اکثر ارزش‌های دینی تضادی با خواسته‌های من ندارد؛ ولی برخی از ارزش‌ها مثل حجاب با خواسته‌های زیبایی‌شناختی من در تضاد است. همچنین، زمان کافی برای انجام نماز و روزه نداریم. نمازخواندن کمی با احساس درونی من مطابقت دارد، برای اینکه احساس امنیت می‌کنم؛ اما گاهی بقیه افراد این موضوع را به تمسخر می‌گیرند». این بیان در مورد حجاب به‌مثابه‌رهایی از فشار اجتماعی وضوح بیشتری دارد: «حقیقتاً بعضی اوقات شدیداً احساس خفگی می‌کنم. بعضی وقت خیلی دلم می‌خواد با لباس راحت بتونم برم تو فضای باز مثل پارک بدوم و هر بار وقتی می‌شنوم و بهم می‌گن نه چون

تو دختری حسابی اینکه موهام نمی‌تونن باد لمس کنن و گرمای آفتاب بپشن افسردگی می‌گیرم یا از اینکه همیشه روسری حتی تو گرمای شدید باید روی سر و دور گردنم باشه، حس طناب دار بهم میده از اینکه بعد ازدواج تمامی حقوقم ازم گرفته میشه و از اینکه جنس دوم و ضعیف باشم».

تلاش دانشجویان برای دفاع از حق انتخاب میان ارزش‌ها و خواسته‌هایشان، با این توصیف نیز قابل توجه است: «خواسته‌های شخصیم با ارزش‌های دینی‌ام در تضاد هستند؛ به‌ویژه در رابطه با افرادی که موردپسند من هستند؛ اما موردپسند دین نیستند»؛ از همین رو، برخی می‌گویند: «بعضی وقتا چرا مثلاً دلم می‌خواد بعضی چیزا رو امتحان کنم که شاید با دین جور در نیاد. اون موقع درگیری تو ذهنم ایجاد میشه، ولی سعی می‌کنم وسط رو بگیرم».

این گفتمان، نقطه اوج تقابل «خودمختاری» (از بُعد گشودگی به تغییر) با «سازگاری» و «امنیت» (از بُعد حفظ سنت) است: «گاهی آدما به فکر این می‌افتند که آیا این محدودیت‌ها و چالش‌ها، ارزش سختی‌هایی را که می‌کشیم دارد یا نه؟ مثلاً گرمایی که تحمل می‌کنیم، ارزش حجابی را که داریم دارد یا نه؟ آیا مسابقات شنای بین‌المللی که نمی‌توانیم شرکت کنیم، ارزش حجاب و محدودیت را دارد یا نه؟ یا این بیان: «جامعه و محدودیت‌های محیط زندگی که اجبار برای نوع پوشش هست. تحریف زیاد در دین به‌خاطر تبلیغ‌کننده‌ها و نشان‌دهنده‌های دین. ارتباط با جنس مخالف برای شناخت و حس نیاز عاطفی درحالی‌که خلاف دستورات دینی است».

بنابراین، مطالعه، زیست دینداری دانشجویان معاصر، عرصه یک «چانه‌زنی ارزشی» مداوم است. در این عرصه، فرد به‌عنوان عاملی فعال، با استفاده از منابعی مانند عقلانیت، خودشناسی و تفسیر، در حال سازگارسازی و تلفیق الزامات گاه متعارض چهار قلمرو ارزشی شوارتز است: معنویت و اخلاق فرافردی (خودتعالی)، قواعد و انتظارات سنتی (حفظ سنت)، استقلال و خواسته‌های شخصی (گشودگی به تغییر) و موفقیت و موقعیت اجتماعی (خودگسترشی).

۶. نتیجه‌گیری

تحلیل‌ها نشان می‌دهد تجربه دینداری و انتخاب‌های زندگی دانشجویان در یک میدان نیرویی پیچیده از نظام ارزشی شوارتز شکل می‌گیرد. تعارض اصلی نه بین «دین و دنیا» که در مرز بین ارزش‌های متضاد

این ابعاد است. به‌ویژه تنش بین «حفظ سنت» (پذیرش قواعد و انتظارات بیرونی) و «گشودگی به تغییر/ خودگسترشی» (تأکید بر استقلال، پیشرفت فردی و رهایی از کنترل) است که نشان‌دهنده نقطه اصلی «چالش میان ارزش‌ها و خواسته‌ها» است. فرد تلاش می‌کند تا از یک سو هنجارهای دینی-اجتماعی را رعایت کند و از سوی دیگر استقلال و آینده خود را محقق کند.

همچنین، تلاش برای سازگارسازی «حفظ سنت» با «خودتعالی» راهبرد دانشجویان در عرصه دینداری است. بسیاری از پاسخ‌ها تلاش برای یافتن نقطه تلاقی و تلفیقی بین این دو بعد را نشان می‌دهد؛ به‌طوری‌که دینداری نه به‌عنوان یک سنت محدودکننده، بلکه به‌مثابه یک نظام معنابخش هدایت‌گر برای تحقق یک زندگی اخلاقی و معنوی (خودتعالی) بازتعریف می‌شود. همچنین، مصاحبه‌ها نشان می‌دهد راهبرد غالب برای مدیریت این تنش‌ها، جستجوی «تعادل» است. این تعادل که خود مضمون سازمان‌دهنده مستقلی در بُعد «گشودگی به تغییر» است، یک راه‌حل پویا و نه نهایی برای وفق دادن فشارهای ناشی از «حفظ سنت»، تمایلات «خودگسترشی» و آرمان‌های «خودتعالی» ارائه می‌دهد.

افزون‌بر آنچه در مطالب پیشین بدان اشاره شد، این مطالعه کیفی، فراتر از یک توصیف دانشگاهی، دستیابی به «نقشه‌شناختی» از تضادها و سازوکارهای درونی نسل جوان در مواجهه با دینداری و زندگی مدرن است که دارای کاربردهای مشخص و ارزشمندی برای سطوح مختلف جامعه است؛ از جمله نظام آموزشی و سیاست‌گذاران فرهنگی (کلان‌اجتماعی) که با بازنگری در برنامه‌های ترویج دینداری می‌توانند به اهداف موردنظر در بحث دینداری نزدیک شوند. یافته‌ها نشان می‌دهد دینداری قالب‌شده و مبتنی بر اجبار و ظواهر (حفظ سنت صرف) با مقاومت و چانه‌زنی روبه‌رو می‌شود. این پژوهش به سیاست‌گذاران هشدار می‌دهد که راهبردهای یک‌سویه و تحمیلی، سرانجام به شکل‌گیری دینداری سطحی، ریاکارانه یا حتی تقابل منجر می‌شود. پیشنهاد می‌شود سیاست‌گذاری فرهنگی به سمت تقویت «دینداری اخلاق‌محور و معنویت‌گرا» (خودتعالی) حرکت کند که با ذائقه نسل جوان همخوانی بیشتری دارد. همچنین، شناسایی گسل‌های نسلی در این نوع مطالعات برای متولیان سیاست‌گذار دارای اهمیت مضاعف است. مطابق این تحقیق، نقطه‌های حساس تنش (مانند مسئله حجاب، رابطه با جنس مخالف، سبک زندگی) را آشکار می‌کند که در آن ارزش‌های سنتی و مدرن بیشترین برخورد را دارند. این

آگاهی به برنامه‌ریزان کمک می‌کند تا به جای پاک کردن مسئله، برای ایجاد گفتمان و گفت‌وگوی سازنده بین نسلی در این نقاط حساس، برنامه‌ریزی کنند.

بازتعریف گفتمان تبلیغی و ایجاد فضای پرسشگری و گفت‌وگو از دیگر نتایج کاربردی این مطالعه است که نشان می‌دهد نسل جوان، زبان اخلاق و عقلانیت را بهتر از زبان امرونی صرف می‌فهمد. تأکید بر وجوه رحمانی، عدالت‌خواهانه و معنوی دین (خودتعالی) و ارائه تفسیرهای انعطاف‌پذیر و منطبق با واقعیات زندگی پیچیده امروز (گشودگی به تغییر)، اثرگذاری بیشتری خواهد داشت. همچنین، با نظر به اینکه دانشجویان در حال «چانه‌زنی» فکری هستند، نهادهای دینی می‌توانند به جای خاموش کردن این پرسش‌ها، فضاهای امن برای پرسش، شکاکیت سازنده و گفتگوی انتقادی ایجاد کنند. این کار از شکل‌گیری بنیادگرایی یا بی‌تفاوتی دینی جلوگیری می‌کند و به نهادینه شدن یک دینداری آگاهانه و عمیق‌تر کمک می‌کند.

بنابراین، این پژوهش مانند یک آینه جامعه‌شناختی-روان‌شناختی عمل می‌کند که تصویر پیچیده، صادقانه و عمیقی از دیالکتیک درونی نسل جوان با سنت و مدرنیته ارائه می‌دهد. کاربرد اصلی آن، جایگزینی رویکردهای قهری و تک‌بعدی با رویکردهای گفت‌وگومحور، فهم‌بنیاد و سیاست‌گذاری هوشمند است. هدف نهایی، کمک به شکل‌گیری جامعه‌ای است که در آن افراد نه در لاک سنت‌گرایی متحجرانه و نه در بی‌ریشگی مدرنیته افراطی، بلکه بتوانند با آگاهی، اختیار و تعادل، هویت دینی و شخصی خود را در جهان امروز بسازند. این مطالعه به وضوح نشان می‌دهد که این مسیر، مسیر «چانه‌زنی» و «تلفیق» است نه «تسلیم» یا «طرد».

منابع

- ایمانی، الهه؛ کلدی، علیرضا؛ ساروخانی، باقر (۱۴۰۰). «بررسی علل فاصله بین نسلی و تعارض گفتمان دانش‌آموزان با نظام ارزشی جامعه شهری»، نشریه مطالعات جامعه‌شناختی شهری، شماره ۴۱، ۶۳ - ۹۸.
- بوستانی، داریوش، و چاری صادق، مسعود (۱۳۹۲). بررسی ساختار و محتوی ارزشی نسل‌ها (مطالعه موردی شهروندان بالای ۱۸ سال شهر کرمان). فصلنامه راهبردی اجتماعی و فرهنگی، ۲(۶)، ۷-۴۱.
- پیمایش ملی ارزش‌ها و نگرش‌های ایرانیان (موج ششم). (۱۳۹۹). مرکز افکارسنجی دانشجویان ایران (ایسپا).
- توسلی، غلامعباس، و مرشدی، ابوالفضل (۱۳۸۵). بررسی وضعیت دینداری و گرایش‌های دینی دانشجویان (مورد مطالعه دانشگاه صنعتی امیرکبیر). جامعه‌شناسی ایران، ۷(۵)، ۹۶-۱۱۸.
- حبیب‌زاده خطبه‌سرا، رامین (۱۳۸۴). بررسی انواع دینداری در بین دانشجویان دانشگاه تهران. پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه تربیت مدرس.
- حسن‌پور، آرش، و معمار، ثریا (۱۳۹۴). مطالعه وضعیت دین‌ورزی جوانان با تأکید بر دینداری خود مرجع (ارائه یک نظریه زمینه‌ای). فصلنامه تحقیقات فرهنگی ایران، ۸(۳)، ۹۹-۱۳۱.
- رضایی، محمد، و عبداللهیان، حمید (۱۴۰۱). تجربه تعارض هویتی در میان جوانان شهر اصفهان: یک مطالعه کیفی. مجله مطالعات اجتماعی روان‌شناختی زنان، ۲۰(۱)، ۱۲۵-۱۵۰.
- سراج‌زاده، حسین (۱۳۸۳). بررسی تعریف عملیاتی دینداری در پژوهش‌های اجتماعی، چالش‌های دین و مدرنیته، تهران: طرح نو.
- کلاته ساداتی، احمد، صبوچی گلکار، زینب، و سیاوشی، نگار (۱۴۰۳). درک و تجربه دینداری در نسل زد؛ مطالعه‌ای کیفی در شهر یزد. جامعه‌شناسی اقتصادی و توسعه، ۱۳(۲)، ۱۷۳-۱۹۸.
- کلاتی ساداتی، احمد، و رضوی، عسل (۱۴۰۳). مطالعه‌ای کیفی از تجربه دینداری در نسل دهه هفتاد و تحصیل‌کرده در یزد. پژوهش‌های راهبردی مسائل اجتماعی ایران، سال سیزدهم، شماره پیاپی (۴۶)، سال سوم، ۲۷-۵۰.

- فرجی، مهدی، و کاظمی، عباس (۱۳۸۸). «بررسی وضعیت دین‌داری در ایران: با تأکید بر داده‌های پیمایش‌های سه دهه گذشته». فصلنامه تحقیقات فرهنگی ایران، ۲(۲)، ۷۹-۹۵.
- مرشدی، ابوالفضل (۱۳۸۹). زیست جهان دانشجویان: به سوی چندگانگی؛ مطالعه موردی: دانشگاه صنعتی امیرکبیر. تحلیل اجتماعی نظم و نابرابری اجتماعی، ۴(۵۹)، ۱۷۱-۲۰۷.
- میرسندسی، محمد (۱۳۸۳). «سنجش میزان و انواع دینداری در میان دانشجویان»، پایان‌نامه دکتری جامعه‌شناسی، دانشگاه تربیت مدرس.

References

- Ammerman, N. T. (2014). *Sacred Stories, Spiritual Tribes: Finding Religion in Every-day Life*. Oxford: Oxford University Press.
- Beck, U., & Beck-Gernsheim, E. (2002). *Individualization: Institutionalized Individualism and Its Social and Political Consequences*. SAGE Publications.
- Berger, P. L. (1967). *The Sacred Canopy: Elements of a Sociological Theory of Religion*. Garden City, NY: Anchor Books.
- Bostānī, Dārīūsh, & Chārī Šādegh, Mas'ūd (2013). "Barrasī-ye Sākhtār va Mohtavā-ye Arzeshī-ye Naslhā (Moṭāle'eh-ye Moredī: Shahrvandān-e Bālā-ye 18 Sāl-e Shahr-e Kermān)" [The Structure and Value Content of Generations (A Case Study of Citizens Above 18 Years Old in Kerman)]. *Faṣlnāmeḥ-ye Rāhburd-e Ejtemā'ī va Farhangī*, 2(6), 7-41. [In Persian]
- Bourdieu, P. (1990). *The Logic of Practice*. Stanford University Press.
- Braun, V., & Clarke, V. (2006). "Using Thematic Analysis in Psychology." *Qualitative Research in Psychology*, 3(2), 77-101.
- Braun, V., & Clarke, V. (2021). *Thematic Analysis: A Practical Guide*. SAGE Publications.
- Farajī, Mahdī, & Kāzemī, 'Abbās (2009). "Barrasī-ye Vaz'iyat-e Dīndārī dar Īrān: bā Ta'kīd bar Dādehhā-ye Peymāyeshhā-ye Seh Deheh-ye Gozashteh" [Examining the Status of Religiosity in Iran: With Emphasis on Survey Data from the Past Three Decades]. *Faṣlnāmeḥ-ye Taḥqīqāt-e Farhangī-ye Īrān*, 2(2), 79-95. [In Persian]
- Giddens, A. (1991). *Modernity and Self-Identity: Self and Society in the Late Modern Age*. Stanford University Press.

- Goudarzī, Moḥsen, et al. (2021). "Taḥavvolāt-e Dīndārī dar Īrān: Taḥlīl-e Šānevi-ye Peymāyeshhā-ye Mellī" [Transformations of Religiosity in Iran: A Secondary Analysis of National Surveys]. *Moṭāle'āt-e Ejtemā'ī-ye Ravān-shenākhtī-ye Zanān*, 19(2), 7-34. [In Persian]
- Ḥabībzādeh Khotbehsarā, Rāmīn (2005). Barrasī-ye Anvā'-e Dīndārī dar Beyn-e Dāne-shjūyān-e Dāneshgāh-e Tehrān [A Study of Types of Religiosity among University of Tehran Students] (Master's thesis). Tarbiat Modares University. [In Persian]
- Ḥasanpūr, Ārash, & Ma'mār, Sorayyā (2015). "Moṭāle'eh-ye Vaz'iyat-e Dīnvarzī-ye Javānān bā Ta'kīd bar Dīndārī-ye Khodmarja' (Arā'eh-ye Yek Naẓarīyeh-ye Zamineh'ī)" [The Status of Youth Religiosity with Emphasis on Self-Referential Religiosity (Presenting a Grounded Theory)]. *Faṣlnāmeḥ-ye Taḥqīqāt-e Farhangī-ye Īrān*, 8(3), 99-131. [In Persian]
- Imānī, Elāheh, Kaldī, 'Alīrezā, & Sārūkhānī, Bāqer (2021). "Barrasī-ye 'Alal-e Fāṣeleh-ye Beyn-e Neslī va Ta'ārož-e Goftemān-e Dānesh-āmūzān bā Neẓām-e Arzeshī-ye Jāme'eh-ye Shahrī" [Investigating the Causes of Generational Gap and Conflict between Students' Discourse and the Value System of Urban Society]. *Nashrīyeh-ye Moṭāle'āt-e Jāme'eh-shenāsī-ye Shahrī*, No. 41, 63-98. [In Persian]
- Inglehart, R., & Baker, W. E. (2000). "Modernization, Cultural Change, and the Persistence of Traditional Values." *American Sociological Review*, 65(1), 19-51.
- Iranian Students' Opinion Polling Center (ISPA) (2020). Peymāyesh-e Mellī-ye Arzesh-hā va Negarashhā-ye Īrānīyān (Mowj-e Shashom) [National Survey of Iranian Values and Attitudes (Sixth Wave)]. Tehran. [In Persian]
- Kalāteh Sādātī, Aḥmad, & Razavī, 'Asal (2024). "Moṭāle'eh-ī Keyfī az Tajrobeh-ye Dīndārī dar Nasl-e Dahe-ye Haftād va Taḥṣīlkarde dar Yazd" [A Qualitative Study of the Experience of Religiosity among the 1970s Educated Generation in Yazd]. *Pažūheshhā-ye Rāhburdī-ye Masā'el-e Ejtemā'ī-ye Īrān*, 13(46), 27-50. [In Persian]
- Kalāteh Sādātī, Aḥmad, Šobūhī Golkār, Zeynab, & Sīāvoshī, Negār (2024). "Dark va Tajrobeh-ye Dīndārī dar Nasl-e Z; Moṭāle'eh-ī Keyfī dar Shahr-e Yazd" [Understanding and Experiencing Religiosity in Generation Z: A Qualitative Study in the City of Yazd]. *Jāme'eh-shenāsī-ye Eqtešādī va Tose'eh*, 13(2), 173-198. [In Persian]
- Lincoln, Y. S., & Guba, E. G. (1985). *Naturalistic Inquiry*. SAGE Publications.

- Luckmann, T. (1967). *The Invisible Religion: The Problem of Religion in Modern Society*. New York: Macmillan.
- Mīr-Sandesī, Moḥammad (2004). *Sanjesh-e Mīzān va Anwā'-e Dīndārī dar Mīyān-e Dāneshjūyān* [Measuring the Level and Types of Religiosity among Students] (Doctoral dissertation). Tarbiat Modares University. [In Persian]
- Morshedī, Abolfazl (2010). "Zist-e Jahān-e Dāneshjūyān: be Sū-ye Chandgāngī; Moṭāle'eh-ye Moredī: Dāneshgāh-e Ṣan'atī-ye Amīrkabīr" [Students' Lifeworld: Towards Pluralism; Case Study: Amirkabir University of Technology]. *Tahlīl-e Ejtemā'ī-ye Naẓm va Nābarrābarī-ye Ejtemā'ī*, 4(59), 171-207. [In Persian]
- Reżā'ī, Moḥammad, & 'Abdollahiān, Ḥamīd (2022). "Tajrobeh-ye Ta'āroḡ-e Hovīyatī dar Mīyān-e Javānān-e Shahr-e Eṣfahān: Yek Moṭāle'eh-ye Keyfī" [The Experience of Identity Conflict among Youth in Isfahan: A Qualitative Study]. *Moṭāle'āt-e Ejtemā'ī-ye Ravān-shenākhtī-ye Zanān*, 20(1), 125-150. [In Persian]
- Sagiv, L., & Schwartz, S. H. (2022). "Personal Values across Cultures." *Annual Review of Psychology*, 73, 517-546. <https://doi.org/10.1146/annurev-psych-020821-125100>
- Sandelowski, M. (1995). "Focus on Qualitative Methods: Sample Size in Qualitative Research." *Research in Nursing & Health*, 18(2), 179-183.
- Sarjāzādeh, Ḥoseyn (2004). "Barrasī-ye Ta'rīf-e 'Amālīātī-ye Dīndārī dar Pažūheshhā-ye Ejtemā'ī" [Examining the Operational Definition of Religiosity in Social Research]. In *Chālesh-hā-ye Dīn va Modernīteh* [Challenges of Religion and Modernity]. Tehran: Tarḡ-e Now. [In Persian]
- Schwartz, S. H. (2012). "An Overview of the Schwartz Theory of Basic Values." *Online Readings in Psychology and Culture*, 2(1), 1-20. <https://doi.org/10.9707/2307-0919.1116>
- Swidler, A. (2001). *Talk of Love: How Culture Matters*. University of Chicago Press.
- Tavassolī, Gholām-'Abbās, & Morshedī, Abolfazl (2006). "Barrasī-ye Vaz'īyat-e Dīndārī va Gerāyeshhā-ye Dīnī-ye Dāneshjūyān (Mored-e Moṭāle'eh: Dāneshgāh-e Ṣan'atī-ye Amīrkabīr)" [Examining Religiosity and Religious Orientations of Students (Case Study: Amirkabir University of Technology)]. *Jāme'eh-shenāsī-ye Īrān*, 7(4), 96-118. [In Persian]
- Taylor, C. (2007). *A Secular Age*. Harvard University Press.